

Gards- og stølsturisme i Valdres i 2009

Ein studie

Desember 2009

Oppsummering

Fylkesmannen i Oppland har i samarbeid med Valdres Natur- og Kulturpark hausten 2009 gjennomført ei spørjeundersøking for å få meir kunnskap om tydinga av gards- og stølsturismen i regionen. Det er sett på likskapstrekk og forskjellar mellom bygdeturismen i Valdres og nasjonalt ved å trekkje samanlikning med medlemsundersøkinga Hanen, bransjeorganisasjonen for bygdeturisme og gardsmat, gjennomførte sommaren 2009. Det er også gjort enkelte samanlikningar mellom bygdeturismen og situasjonen for reiselivet generelt.

Resultata frå sommarsesongen 2009 viser at reiselivet både nasjonalt og i Valdres opplevde ein nedgang, medan det er vekst i bygdeturismen. Veksten i bygdeturismen i Valdres er større enn i landet elles – og det er stølane som veks mest.

Vi ser dei same resultata dersom vi samanlikar 2009 på årsbasis med 2008. Medan reiselivet i Valdres hadde ein nedgang på 4,1%, i Oppland 2,9% og for landet som heilskap 2,4%, voks gards- og stølsturismen både i Noreg og i Valdres – og veksten i Valdres er større enn i landet elles: Nesten 60% av vertskapa våre hadde ein sesong som anten var litt betre eller mykje betre enn i 2008. Tilsvarande tal for bygdeturismen i Noreg var 50.

Bygdeturismen er ei næring med stor tru på framtida. Optimisme pregar også gards- og stølsturismen i Valdres - aller mest optimistiske er stølsturismevertskapa der 100% er anten ”ganske eller svært optimistiske”.

Omsetnaden er låg i gards- og stølsturismen i Valdres. Sjølv om det finst fleire døme på verksemdar som har eit monaleg stort økonomisk omfang, er dette framleis typiske tilleggsnæringar på aktive gardsbruk. Tilboda er i ein utviklings- og utprøvingfase.

Dei viktigaste kanalane for å nå ut til marknaden med informasjon om Gards- og stølsturismetilboda er Valdres Temaguide og vertskapas egne heimesider. Informasjon andre reiselivsbedrifter gjev om tilboda er også svært viktig.

Gards- og stølsturismeverksemdene hadde om lag 23.000 gjester i 2009, av dette var i overkant av 2000 stølsbesøk. Døme frå andre område som tilbyr stølsbesøk, tyder på at dette talet ikkje er spesielt høgt.

Forsiktige anslag viser at omsetnaden innan gards- og stølsturismen i Valdres i 2009 var mellom 5 – 8 mill. kr. I tillegg kjem ringverknadar på om lag 3 mill. kr. Samla verdiskaping er difor minimum 8 mill. kr.

I tillegg spelar gards- og stølsturismen ei rolle innan merkevarebygginga av Valdres. Til ein viss grad fungerer dei opne gardane og stølane som utstillingsvindaue for Valdres.

Kapittel 1 Innleiing

Valdres Natur- og Kulturpark har satsing på gards- og stølsturisme i regionen som eit høgt prioritert tiltak. Satsinga omfattar to prosjekt:

- **Gards- og stølsturismeprojektet:** Omfattar mobilisering, marknadsføring, kompetanseheving og nettverksbygging. 34 deltakarar; – 17 av desse deltek også i
- **Fyrtårnprosjektet** som har fokus på produktutvikling og kompetanseheving. Hovudforskjellen i høve til gards- og stølsturismeprojektet, er at fyrtårnprosjektet stiller store krav til arbeidsinnsats frå deltakarane:
  - å følgje møteserien i prosjektet
  - jobbe aktivt mellom samlingane, m.a.
    - føreta ein gjennomgang av eiga drift og spisse produktet sitt
    - å føreta ei kartlegging av aktuelle samarbeidspartar i verdikjeda
    - utvikle konkrete tilbod med samarbeidspartar
    - oppdatere forretningsplanen
  - delta på studietur til Austerrike og Valdresvert-kurs

Gards- og stølsturismevertskapa som deltek i satsinga gjennom Valdres Natur- og Kulturpark fordeler seg over heile Valdres. Tilboda spenner vidt; frå overnatting i tradisjonelle gards- og stølshus med heil- eller halvpensjon, til enkel utleige på garden eller stølen. Det er også tilbod om dagsbesøk på gard eller støl krydra med ulike aktivitetar og opplevingar.

Det er trong for å få meir kunnskap om denne næringa. Difor har Fylkesmannen i Oppland i samarbeid med Valdres Natur- og Kulturpark gjennomført ein studie av gards- og stølsturismen i Valdres.

Eit interessant bakteppe for studien er m.a. følgjande forhold:

- **Situasjonen for reiselivet i 2008 – 2009** er prega av ein generell nedgang både i Valdres (- 4,1%), Oppland (- 2,9) og landet som heilskap (-2,4%)
- **Situasjonen for bygdeturismen i Noreg:** Hanen, bransjeorganisasjonen for bygdeturisme og gardsmat i Noreg, har sommaren 2009 gjennomført ein studie av sine medlemsbedrifter som viser at medlemene har hatt ein god sommar i 2009 og at næringa er prega av optimisme.

Målet med denne studien av gards- og stølsturismen i Valdres er å:

- få meir kunnskap om tydinga av gards- og stølsturisme i regionen, både for vertskapa og for regionen som heilskap
- identifisere likskapstrekk og forskjellar mellom bygdeturismen i Valdres og i Noreg
- foreta samanlikningar mellom situasjonen for det generelle reiselivet og gards- og stølsturismen i Valdres

Kapittel 2   Metode

Hausten 2009 er det gjennomført ei spørjeundersøking blant dei 31 deltakarane i gards- og stølsturisme prosjektet i Valdres som er over utgreiingsfasen og har etablert eit produkt som dei tilbyr ute i marknaden.

Spørjeskjemaet er utarbeida av dei ansvarlege for studien. Svare er anonyme og er delvis sendt postalt eller innsamla på samlingar og møter. Spørjeskjemaet har 9 spørsmål. 8 av spørsmåla var avkryssingssørsmål. 5 av spørsmåla inngjekk i Hanens spørjeundersøking i 2009. Dette gjeld spørsmål 2 t.o.m. 6.

Det var ønske om å avgrense antall spørsmål. Det er difor ikkje spurdt om opplysingar vedrørende vertskapas bakgrunn (utdanning, yrkesrøynsle med mer) eller om garden (driftsform, storleik med mer). Spørjeskjemaet er vedlagt, vedlegg 1.

Kapittel 3   Resultat

28 av dei 31 vertskapa som fekk tilsendt spørjeskjema, har svare på undersøkinga. Dette gjev ein svarprosent på 90. Dei fordeler seg slik:

- 13 vertskap som tilbyr stølsturisme – ein av desse er stølen på Valdres Folkemuseum
- 10 gardar som tilbyr gardsturisme
- 2 vertskap som tilbyr ein kombinasjon av gards- og stølsturisme
- 3 utsal av lokalprodusert mat.

Undersøkinga gjeld resultat pr 01.10.2009.

Det er verdt å merke seg at enkelte av vertskapa ikkje har høgsesong om sommaren, men for eksempel utover hausten og fram mot jol og nyttår.

For spørsmåla 3 – 7 er resultatata presentert slik:

- Ein tabell som viser resultatata samla for alle respondentane
- Resultata for stølane og gardane vert presentert kvar for seg for å synleggjera eventuelle forskjellar

To respondentar driv med både gards- og stølsturisme og har levert eit skjema for den samla reiselivsverksemda si. Resultata frå desse inngår i samletabellen, men kan ikkje verta splitta opp og fordelt på gard eller støl.

For tabell 2 t.o.m. 6 framgår også resultatata frå Hanens nasjonale undersøking – i tabellane kalla ”Noreg”.

Nedanfor summerer vi opp dei viktigaste/mest interessante resultatata.

Spørsmål 1:
Deltek du i Fyrtårnprosjektet i Valdres?

11 svara at dei ikkje deltek i Fyrtårnprosjektet i Valdres. 17 deltek i Fyrtårnprosjektet.

Kommentarar:

Dette tyder at samtlege av deltakarane i fyrtårnprosjektet har svara på undersøkinga.

Spørsmål 2:

Kva for verksemdar driv du – som inngår i svara nedanfor?

(sett eitt eller fleire kryss under dei aktuelle verksemdsområda)

Verksemd	Tal	%	Noreg %
Gardsturisme	11	40	
Stølsturisme	15	54	
Overnatting	12	43	60
Servering	14	50	42
Gardsbutikk/eigen utsalsstad	10	36	35
Tur/guiding	4	14	
Fjøsstell	7	25	
Andre aktivitetar ¹⁾	22	79	

¹⁾Døme på andre aktivitetar som er nemnt, er catering (4 stk), ysting, kurs, kanoutleige, sykkelutleige, hestar, hundekøyring, jaktkort.

Kommentar:

I snitt er det 2,5 verksemdsområde per svar. Som verksemdsområde er rekna overnatting, servering, gardsbutikk/eigen utsalsstad, tur/guiding, fjøsstell eller andre aktivitetar.

Tilsvarande tal i Hanens undersøking er 2,4.

Spørsmål 3

Korleis ser sommarsesongen 2009 ut samanlikna med i fjor?

(sett eitt kryss under det svaret som passer best)

	Valdres			Tal	Noreg	
	Tal	%	Akkumulert %		%	Akkumulert %
Mykje betre enn i fjor	7	25	31	32	13	13
Litt betre enn i fjor	8	29	54	77	32	45
Omtrent som i fjor	10	36	89	73	31	76
Litt dårlegare enn i fjor	3	11	100	41	17	93
Mykje dårlegare enn i fjor		0	100	12	5	98
Ikkje svara	0	0		5	2	100
Totalt	28	100	100	240	100	100

Kommentar:

Over halvparten av dei som svara, hadde hatt ein sommar som var ”litt eller mykje betre enn i fjor”. Over 1/3 opplyste at sommaren var ”omtrent som i 2008”. Samanliknar vi resultatata frå Valdres med resultatata frå Hanens undersøking, ser vi at Valdres har gjennomgåande betre resultat.

3.1 Korleis ser sommarsesongen 2009 ut samanlikna med i fjor?

(sett eitt kryss under det svaret som passer best)

Stølar

	Valdres			Tal	Noreg	
	Tal	%	Akkumulert %		%	Akkumulert %
Mykje betre enn i fjor	3	23	23	32	13	13
Litt betre enn i fjor	5	38	62	77	32	45
Omtrent som i fjor	3	23	85	73	31	76
Litt dårlegare enn i fjor	2	15	100	41	17	93
Mykje dårlegare enn i fjor		0	100	12	5	98
Ikkje svara		0	100	5	2	100
Totalt	13	100	100	240	100	100

Kommentar:

Over 60% av stølane rapporterer om at sommarsesongen 2009 var ”litt eller mykje betre enn i fjor”. Tilsvarande tal for Hanens medlemsbedrifter er 45%.

3.2 Korleis ser sommarsesongen 2009 ut samanlikna med i fjor? (sett eitt kryss under det svaret som passer best)

Gardar

	Valdres			Noreg		
	Tal	%	Akkumulert %	Tal	%	Akkumulert %
Mykje betre enn i fjor	1	10	10	32	13	13
Litt betre enn i fjor	3	30	40	77	32	45
Omtrent som i fjor	6	60	100	73	31	76
Litt dårlegare enn i fjor		0	100	41	17	93
Mykje dårlegare enn i fjor		0	100	12	5	98
Ikkje svara		0	100	5	2	100
Totalt	10	100	100	240	100	100

Kommentar:

40% av gardane rapporterer at sommarsesongen har vore ”litt eller mykje betre enn i fjor”. Alle gardane rapporterer om at sommaren har vore omtrent som i fjor eller betre. Samanlikna med Hanens undersøking, ser vi at noko færre av gardane i Valdres har hatt ein litt eller mykje betre sommarsesong enn i fjor.

Til gjengjeld har ingen av Valdres-gardane rapport om tilbakegang i høve til fjoråret i motsetnad til Hanens undersøking der 22% har hatt ein litt eller mykje dårlegare sesong enn i fjor.

Spørsmål 4

Korleis har 2009 så langt vore samanlikna med 2008?

(sett eitt kryss ved det svaret som passer best)

	Valdres			Noreg		
	Tal	%	Akkumulert %	Tal	%	Akkumulert %
Mykje betre enn i 2008	7	25	31	31	13	13
Litt betre enn i 2008	9	32	57	83	35	48
Omtrent som i 2008	10	36	93	69	29	76
Litt dårlegare i 2008	2	7	100	40	17	93
Mykje dårlegare i 2008		0	100	9	4	97
Ikkje svara		0	100	8	3	100
Totalt	28	100	100	240	100	100

Kommentar:

Heile 31% av vertskapa i Valdres oppgjev at 2009 har vore mykje betre enn 2008, men 13% av Hanens medlemmer oppgjev det same. 93 prosent i Valdres rapporterer at 2009 har vore omtrent som 2008 eller betre. Tilsvarende tal for Hanen er 76%.

Spørsmål 4.1 Korleis har 2009 så langt vore samanlikna med 2008?

(set eitt kryss ved det svaret som passer best)

Stølar

	Valdres			Tal	Noreg	
	Tal	%	Akkumulert %		%	Akkumulert %
Mykje betre enn i fjor	2	15	15	31	13	13
Litt betre enn i fjor	6	46	62	83	35	48
Omtrent som i fjor	3	23	85	69	29	76
Litt dårlegare enn i fjor	2	15	100	40	17	93
Mykje dårlegare enn i fjor		0	100	9	4	97
Ikkje svara		0	100	8	3	100
Totalt	13	100	100	240	100	100

Kommentar:

85% av stølane seier at 2009 har vore omtrent som i fjor eller betre. 76% av Hanens medlemmer rapporterer det same.

Spørsmål 4.2 Korleis har 2009 så langt vore samanlikna med 2008?

(sett eitt kryss ved det svaret som passer best)

Gardar

	Valdres			Tal	Noreg	
	Tal	%	Akkumulert %		%	Akkumulert %
Mykje betre enn i fjor	1	10	10	31	13	13
Litt betre enn i fjor	4	40	50	83	35	48
Omtrent som i fjor	5	50	100	69	29	76
Litt dårlegare enn i fjor		0	100	40	17	93
Mykje dårlegare enn i fjor		0	100	9	4	97
Ikkje svara		0	100	8	3	100
Totalt	10	100	100	240	100	100

Kommentar:

For samtlege av Valdres-gardane har 2009 vore omtrent som i fjor eller betre. Tilsvarende tal for Hanen er 76%.

Spørsmål 5

Korleis ser du på framtida for verksemda di?

(sett eitt kryss ved det svaret som passer best)

	Valdres			Noreg		
	Tal	%	Akkumulert %	Tal	%	Akkumulert %
Svært optimistisk	5	18	18	47	20	20
Ganske optimistisk	16	57	75	122	51	70
”Midt på treet”	7	25	100	65	27	98
Ganske pessimistisk	0	0	0	5	2	100
Svært pessimistisk	0	0	0	0	0	100
Ikkje svara	0	0	0	1	0	100
Totalt	28	100	100	240	100	100

Kommentar:

75% av verksemdene i Valdres er ”ganske eller svært optimistiske”. Tilsvarende tal for Hanens undersøking er 70%. Både i Valdres og mellom Hanens medlemmer er det tilnærma ingen vertskap som er pessimistiske med tanke på framtida.

Spørsmål 5.1 Korleis ser du på framtida for verksemda di?

(sett eitt kryss ved det svaret som passer best)

Stølar

	Valdres			Noreg		
	Tal	%	Akkumulert %	Tal	%	Akkumulert %
Svært optimistisk	1	8	8	47	20	20
Ganske optimistisk	12	92	100	122	51	70
”Midt på treet”		0	100	65	27	98
Ganske pessimistisk		0	100	5	2	100
Svært pessimistisk		0	100	0	0	100
Ikkje svara		0	100	1	0	100
Totalt	13	100	100	240	100	100

Kommentar:

Alle stølsvertskapa er ganske eller svært optimistiske med tanke på framtida. Tilsvarende tal for Hanens medlemmer er 70%.

Spørsmål 5.2 Korleis ser du på framtida for verksemda di?

(sett eitt kryss ved det svaret som passer best)

Gardar

	Valdres			Noreg		
	Tal	%	Akkumulert %	Tal	%	Akkumulert %
Svært optimistisk	2	20	20	47	20	20
Ganske optimistisk	3	30	50	122	51	70
”Midt på treet”	5	50	100	65	27	98
Ganske pessimistisk			100	5	2	100
Svært pessimistisk			100	0	0	100
Ikkje svara			100	1	0	100
Totalt	10	100	100	240	100	100

Kommentar:

Halvparten av vertskapa som driv med gardsturisme i Valdres er ganske eller svært optimistiske med tanke på framtida for verksemda, medan tilsvarende tal for Hanens medlemmer er 70%. Medan 50% av gardane oppgjev at dei er ”midt på treet” i høve til framtida for verksemda, rapporterer 27% av Hanens medlemmer om det same.

Spørsmål 6

Kor stor omsetnad hadde du i 2008 for verksemda di?

(sett eitt kryss ved det svaret som passer best)

	Valdres			Noreg		
	Tal	%	Akkumulert %	Tal	%	Akkumulert %
Under 50.000 kr	18	64	64			
50.000 - 100.000 kr	1	4	68	45	19	19
100.000 – 500.000 kr	4	14	82	95	40	58
500.000 – 1 mill. kr	2	7	89	35	15	73
1 – 2,5 mill kr	3	11	100	35	15	88
Over 2,5 mill kr		0	100	28	12	99
Ikkje svara		0	100	2	1	100
Totalt	28	100	100	240	100	100

Kommentar:

82% av vertskapa i Valdres har ei omsetning på ½ mill. eller mindre. Tilsvarende tal i Hanens medlemsundersøking er 58%.

Medan over 19 av 28 (68%) vertskap i Valdres har ei omsetning på under 100.000, har 19% det same i Hanens undersøking. 3 av 28 (11%) av vertskapa i Valdres har ei omsetning på mellom 1 – 2,5 mill. kr, tilsvarende tal i Hanens undersøking er 15%.

Stølar:

	Valdres			Noreg		
	Tal	%	Akkumulert %	Tal	%	Akkumulert %
Under 50.000 kr	10	77	77			
50.000 - 100.000 kr		0	77	45	19	19
100.000 – 500.000 kr	2	15	92	95	40	58
500.000 – 1 mill. kr		0	92	35	15	73
1 – 2,5 mill kr	1	8	100	35	15	88
Over 2,5 mill kr		0	100	28	12	99
Ikkje svara		0	100	2	1	100
Totalt	13	100	100	240	100	100

Kommentar:

Stølsturismevertskapa legg for dagen ein høg grad av optimisme, samstundes som omsetnaden deira er låg. Heile 77% av vertskapa som driv stølsturisme i Valdres har ei omsetning på under 100.000 kr. Tilsvarende tal i Hanens medlemsundersøking er 19%. 2 av 13 vertskap i Valdres (15%) har ein omsetnad på 100.000 – 500.000 kr, samanlikna med 40% i Hanens medlemsundersøking.

Gardar:

	Valdres			Noreg		
	Tal	%	Akkumulert %	Tal	%	Akkumulert %
Under 50.000 kr	6	60	60			
50.000 - 100.000 kr	1	10	70	45	19	19
100.000 – 500.000 kr	2	20	90	95	40	58
500.000 – 1 mill. kr	0	0	90	35	15	73
1 – 2,5 mill kr	1	10	100	35	15	88
Over 2,5 mill kr		0	100	28	12	99
Ikkje svara		0	100	2	1	100
Totalt	10	100	100	240	100	100

Kommentar:

7 av 10 vertskap (70%) som driv gardsturisme i Valdres har ein omsetnad på under 100.000 kr, tilsvarende i Hanens undersøking er 19%. 1 av vertskapa i Valdres (10%) har ein omsetnad på 1 – 2,5 mill. kr. Tilsvarende tal for Hanens undersøking er 35 stk (15%).

Spørsmål 7

Kor stor omsetnad har du hatt så langt i 2009 for verksemda di (omsetnad pr 01.10.09)?
(sett eitt kryss ved det svaret som passer best)

	Valdres		
	Tal	%	Akkumulert %
Under 50.000 kr	18	64	64
50.000 - 100.000 kr	0	0	64
100.000 – 500.000 kr	4	14	78
500.000 – 1 mill. kr	2	7	85
1 – 2,5 mill. kr	4	14	100
Over 2,5 mill. kr	0	0	100
Ikkje svara	0	0	100
Totalt	28	100	100

Kommentar:

64% rapporterer om ein omsetnad pr 01.10.2009 på under 50.000 kr. 6 av 28 vertskap (21%) har ein omsetnad mellom 500.000 – 2,5 mill. kr.

Stølar

	Valdres		
	Tal	%	Akkumulert. %
Under 50.000 kr	10	77	77
50.000 - 100.000 kr		0	77
100.000 – 500.000 kr	2	15	92
500.000 – 1 mill. kr		0	92
1 – 2,5 mill kr	1	8	100
Over 2,5 mill kr		0	100
Ikkje svara		0	100
Totalt	13	100	100

Kommentar: 10 av 13 stølar (77%) rapporterer om ein omsetnad pr 1.10.09 på under 50.000 kr.

Gardar

	Valdres		
	Tal	%	Akkumulert %
Under 50.000 kr	6	60	60
50.000 - 100.000 kr	0	0	60
100.000 – 500.000 kr	2	20	80
500.000 – 1 mill. kr	1	10	90
1 – 2,5 mill kr	1	10	100
Over 2,5 mill kr	0	0	100
Ikkje svara	0	0	100
Totalt	10	100	100

Kommentar:

6 av gardane (60%) hadde hatt ein omsetnad på under 50.000 kr pr 1.10.09. 2 (20%) hadde hatt ein omsetnad mellom 500.000 – 2,5 mill. kr.

Spørsmål 8

Korleis har gjestene fått vite om verksemda di?

(set eitt eller fleire kryss ved dei alternativ som passar)

	Tal	%
Valdres Temaguide	19	68
Annonsar	9	32
Eiga heimeside	19	68
Valdresportalen, valdres.no	6	21
Informasjon frå reiselivsbedrifter	13	46
Anna, t.d eiga brosjyre, plakatar, via bekjente	12	43

Kommentar:

Valdres Temaguide og eiga heimeside peikar seg ut som dei viktigaste kanalane gjestene har fått vite om gards- og stølsturismeverksemdene på; - så mange som 68% rapporterer om at kvar av desse kanalane er måten gjestene er vorte gjort kjent med produktet deira.

46% rapporterer om at gjestene deira har fått vite om tilboda etter informasjon frå reiselivsverksemdar.

Spørsmål 9

Kor mange gjester har du hatt pr 011009?

Gards- og stølsturismeverksemdene i Valdres har pr 1 oktober 2009 hatt **totalt 23.076 personar** på besøk.

Desse fordeler seg slik mellom gardar, stølar og utsal:

Gjester på stølar:	2.116 pers ¹⁾
Gjester på gardar:	9.210 pers
Gjester på kombinasjon av gards- og stølsturisme:	50 pers
Gjester på utsal:	6.700 pers

¹⁾ I tillegg til dette kjem besøket på stølen på Valdres Folkemuseum som tilsvarar 5000 pers.

Kommentar:

Valdres Hytteutleie formidlar også utleige av stølar. Dei opplyser at sommaren og hausten 2009 utgjorde dette 234 døgn eller 747 persondøgn. Valdres Hytteutleie har elles enkelte vurderingar på stølen som utleigeprodukt, sjå vedlegg 2.

Kap 4 Konklusjonar og diskusjonar

4.1 Sommarsesongen 2009

Medan reiselivet i Noreg og Valdres opplever nedgang, er det vekst i bygdeturismen. Veksten i Valdres er større enn i landet elles – og det er stølane som veks mest.

Gards- og stølsturismevertskapa i Valdres rapporterer om ein betre sommarsesong enn medlemsbedriftene i Hanen. 89% av vertskapa i Valdres hadde ein sesong som var omtrent som i fjor eller betre. Tilsvarende tal for Hanen er 76%.

Det er interessant å sjå dette i samanheng med utviklinga i reiselivet elles. I følgje Statistikknett hadde den samla marknaden for reiselivet sommaren 2009 ein nedgang frå i fjor på 0,8 % i Valdres, 3,3 prosent i Oppland og 1,1% i landet.

Det er stølane som har hatt den beste utviklinga. Her rapporterer 62 prosent at sesongen var litt eller mykje betre enn i fjor. Tilsvarende tal for gardane er 40 prosent.

Moglege forklaringar:

- Vertskapa i Valdres har over ei årrekke jobba med vidareutvikling av produkta sine og delteke på ulike kurs.
- Fungerer dei opne gardane og stølane som utstillingsvindaug for Valdres? Utan at vi har nokon formell statistikk å vise til, er det eit gjennomgåande trekk at vertskapa fortel at dei opne gardane og stølane er stader som vi valdrisar gjerne tek med våre besøkande når vi skal vise fram det "ekte Valdres".
- Valdres Natur- og Kulturpark har i samarbeid med Fylkesmannen i Oppland satsa sterkt på marknadsføring og profilering av gards- og stølsturismen i regionen, gjennom m.a. Valdres Temaguide, Valdresportalen, messer, deltaking i annonsekampanjar i samarbeid med Innovasjon Noreg og Hanen.
- Fylkesmannen i Oppland har gjennom sine stølsmiddel både støtta opp om den regionale satsinga på gards- og stølsturisme gjennom tildeling av middel og direkte til vertskap som ønskjer å utvikle eit tilbod på sin støl eller gard.

4.2 Situasjonen i 2009 samanlikna med 2008.

Nedgang i reiselivet, vekst i gards- og stølsturismen i Valdres – og veksten er større enn i landet elles.

Gards- og stølsturismen i Valdres har opplevd tydeleg framgang det siste året. Nesten kvart tredje gards- og stølsturismevertskap i Valdres rapporterer at 2009-sesongen er mykje betre enn i 2008 og nesten 60% seier at sesongen anten er litt betre eller mykje betre enn i 2008.

At det er ei positiv utvikling i etterspurnaden av gards- og stølsturismetilbod, kjem også fram i Hanens undersøking. Her viser tala at nesten 50% av verksemdene har hatt ein sesong som anten er litt betre eller mykje betre enn i 2008.

Det er interessant å merke seg at den positive utviklinga for desse tilboda kjem i ein periode der reiselivet elles merkar nedgang; i same perioden opplevde reiselivet i Valdres ein nedgang på 4,1%, medan nedgangen i landet var på 2,4% og Oppland på 2,9%.

4.3 Haldningar til framtida for gards- og stølsturismen

Vertskapa ser optimistisk på framtida – aller mest optimistiske er stølsturismevertskapa.

Medlemsundersøkinga til Hanen viser ei næring med stor tru på framtida – så godt som ingen gjev uttrykk for pessimisme. Optimisme pregar også gards- og stølsturismen i Valdres. Heile $\frac{3}{4}$ av vertskapa i Valdres ser ganske eller svært optimistisk på framtida. Og aller mest optimistiske er stølsturismevertskapa – der 100% er anten ”ganske eller svært optimistiske”.

4.4 Omsetnad i 2008 og pr 01.10.2009

Omsetnaden er låg i gards- og stølsturismen. Tilboda er i ein utviklingsfase og er viktige for merkevarebygginga av Valdres.

Omsetnaden er låg for gards- og stølsturismeverksemdene. Nesten 65% har ein omsetnad på under 50.000 kr både i 2008 og i 2009.

Gards- og stølsturismen er tilleggsnæringar for vertskapa. Nær 65% av stølsturismevertskapa (vi ser då bort frå Valdres Folkemuseum) har mjølkeproduksjon på stølen. Omlag 80% av gardane med turisme har gardsdrift med husdyr.

5 verksemder (då ser vi bort frå Valdres Folkemuseum) oppgjev ein omsetnad på eit nivå som viser at verksemda har eit visst omfang: 4 verksemder, dvs to stølar og to gardar, har ein omsetnad på mellom 100.000 – 500.000. Ein av gardane har ein omsetnad som ligg mellom 1 – 2.5 mill. kr.

Sidan gardane og stølane byr på unike og spesielle opplevingar, er det grunnlag for å påstå at tilboda er viktige i merkevarebygginga av Valdres.

Stølane

Spesielt har stølane låg omsetnad. Nesten 80% av stølane har ein omsetnad på under 50.000 kr. I denne samanheng er det viktig å peike på følgjande:

- **Stølane er i ei utviklings- og etableringsfase**
12 av dei 13 stølane er i ein utviklings- og etableringsfase. 8 av stølane deltek i fyrtårnsatsinga der produktutvikling og forretningsplanlegging står sentralt. Sesongane 2008 og 2009 har difor for dei fleste bore preg av utprøving, å starte i det små og å opparbeide seg kunnskap og forståing av rolla som turistvert. Røynslene vertskapa har gjort seg, blir grunnlag for viktige avgjerder kring framtiding satsing på stølsturisme.
- **Omsetnaden må verta sett i høve til omfanget på verksemda.**
Vi veit at mange av stølane har avgrensa opningstider; 1 – 2 dagar per veke i sommarmånadane. Det er ei svakheit ved undersøkinga at vi ikkje får opplysningar om kor mange timar vertskapa jobbar i verksemda eller informasjon om timegodgjerdsla deira. Nokre av vertskapa seier til prosjektleiarane at dei er nøgde med inntekta. Kanskje er det slik at nokre 10-tals tusen kroner frå stølsturismen er eit viktig bidrag for å sikre at dei held oppe stølsdrifta.

Det er elles interessant å notere seg at vertskapa også er svært optimistiske, jmf. kap. 4.3. Kanskje heng dette saman med at vertskapa er stolte over tilbodet sitt og glade over å kunne la andre få del i det. Det er ei gjennomgåande tilbakemelding frå vertskapa at dei får svært gode tilbakemeldingar frå gjestene sine. Dette gjev tru på framtida og optimisme.

Gardane

Fleire av dei 10 gardane som deltek i undersøkinga er i ei oppstart- og utviklingsfase; 60% av vertskapa jobbar aktivt med produktutvikling og kompetanseheving gjennom deltaking i Fyrtårnprosjektet for gards- og stølsturisme i Valdres. Omsetninga er også høgare enn for stølane: Vel 20% av gardane har ein omsetnad mellom 100.000 – 500.000 og for ein gard er omsetnaden mellom 1 - 2,5 mill. kr.

4.5 Korleis har gjestene fått vite om gards- og stølsturismetilboda?

Gards- og stølsturismetilboda er vorte kjent gjennom Valdres Temaguide og vertskapas egne heimesider.

Det er spesielt gjennom Valdres Temaguide og egne heimesider at gjestene har fått vite om tilboda – nærare 70% har oppgjeve kvar av desse kjeldene som måten gjestene har vorte gjort kjent med tilboda deira.

Det er også svært interessant å sjå at nesten 50% har oppgjeve at det er informasjon frå andre reiselivsbedrifter som har gjort gjestene kjent med gards- og stølsturismetilboda. I gards- og stølsturismeprojektet er det jobba mykje med nettverksbygging og kontakt med øvrig reiselivsnæring. Det kan verke som om dette arbeidet no gjev resultat.

4.6 Tal gjester i gards- og stølsturismen

Verksemdene har til saman hatt vel 23.000 personar på besøk. Vi har ikkje tal frå tidlegare år å samanlikne med.

Dersom vi held besøka på stølen til Valdres Folkemuseum utanom statistikken, blir talet på gjester om lag 18.000. Av desse har vel 2.100 besøkt stølane våre. Utleige av stølar gjennom Valdres Hytteutleie sommaren og hausten 2009 kjem i tillegg og tilsvarar 747 persondøgn.

Lokalbefolkninga eit uutnytta potensial?

Til samanlikning hadde dei 18 stølane med drift på Snåsa i 2008 eit besøk på 4518 personar. Litt over halvparten av desse var snåsingar, medan vel 1/5 var folk frå grannekommunar. (Kjelde: Setersatsing på Snåsa i 2008, Trøndelag Forsøksring 2009)
”Det en kunne frykte for ble hard konkurranse om besøkskundene, har i stedet blitt et styrket miljø som med den spredte beliggenhet, varierende tilgjengelighet, personavhengige atmosfære fører til at flere og flere blir nysgjerrig på hvordan det er på de andre setrene”, heiter det i rapporten.

I undersøkinga gjennomført i Valdres, har vi ikkje nærare kunnskap om kven gjestene på gardane og stølane er. Det generelle inntrykket frå samtaler med vertskapa er at lokalbefolkninga tyder mykje for gardsturismen i Valdres. På stølane derimot, utgjør lokalbefolkninga eit mindretal. Vi kan difor spørja oss om lokalbefolkninga kanskje representerer eit uutnytta potensial for stølsturismevertskapa.

4.7 Tydinga av gards- og stølsturismen i Valdres

For å kunne seia noko om tydinga av gards- og stølsturismen i Valdres, er omsetning og ringverknadar interessant å sjå på nærare på. Innleiingsvis er det også knytt nokre kommentarar til tydinga av gards- og stølsturismen tyding for merkevarebygginga av Valdres:

- **Tydinga av gards- og stølsturismen for merkevarebygginga av Valdres**
Merkevarebygginga i Valdres skal bygge på natur- og kulturverdiar. Det er viktig å fokusere på det som er unikt for Valdres, dvs det rike mangfaldet av sterke sanseopplevingar og inntrykk. I charteret er det spesielt vist til stølslandskapet og stavkyrkjene.

Gardane og stølane byr på unike og spesielle opplevingar. Det er difor grunnlag for å seia at tilboda er viktige i merkevarebygginga av Valdres.

Som det er vist til andre stader i denne studien, er det eit gjennomgåande trekk at vertskapa fortel at dei opne gardane og stølane er stader som vi valdrisar gjerne tek med våre besøkande når vi skal vise fram det "ekte Valdres". Kanskje fungerer difor dei opne gardane og stølane som utstillingsvindaug for Valdres?

- **Samla omsetnad på gards- og stølsturismeverksemdene**
Undersøkinga gjev ikkje noko godt svar på samla omsetnad på dei opne gardane og stølane. Avkryssingane skjer i høve til gitte intervall for omsetnad t.d kr 50.000 – 100.000, kr 100.000 – 500.000 osv. Det er ei svakheit ved undersøkinga at intervalla er store og at dei også er ulike. Bakgrunnen for val av intervall, er at det er desse Hanen har vald i si undersøking.

Utifrå det materialet vi har, kan vi med sikkerheit seia at omsetninga ligg i intervallet 4.810 000 – 8.275.000 kr. I tillegg kjem samla omsetnad av utleige av stølar på 100.000 kr (dersom vi føreset at omsetnaden av stølsutleige av den same i 2008 som i 2009).

Samla direkte omsetnad av gards- og stølsturismen vert difor mellom 4,9 mill. – 8,4 mill. kr. Dersom vi legg til grunn ei gjennomsnittsberekning, ligg omsetninga på **5,1 mill. kr**, inkl. verdien av utleige av stølar gjennom Valdres Hytteutleige.

- **Ringverknadar:**
Det er vanskeleg å talfeste ringverknadar av gards- og stølsturismen. Nedanfor er det gjort nokre vurderingar av desse.

Aktuelle ringverknadar:

1. Kjøp av varer og tenester frå dei som leiger stølar gjennom Valdres Hytteutleige
2. Kjøp av varer og tenester frå dei som besøker stølar og gardar
3. Andre ???

For å berekne ringverknadar i reiselivet omsetnad per person eks overnatting ofte berekna til kr 250/døgn. Denne satsen er også brukt i døme nedanfor:

	Tal personar	Kr/døgn	Ringverknad
Stølsutleige Valdres Hytteutleige	747	250	186.750
Besøk på gardar og stølar ¹⁾	18076	150 ²⁾	2.711.400
			2.898.150

- 1) Vi har her kun teke med besøk på gardar og stølar, eksklusive besøk på Valdres Folkemuseums stølsområde.
- 2) Satsen er meint å skulle dekke kjøp av varer, opplevingar med meir. Det er nytta ein lågare sats for desse, sidan kjøpet av opplevinga knytt til dagsbesøk på støl eller gard framkjem i omsetningstala frå verksemdene.

Dette reknestykket viser ringverknadar av gards- og stølsturismen på omlag **3 mill. kr.**

Eit forsiktig estimat av samla verdiskaping av gards- og stølsturismen i Valdres er viser:

Omsetning i verksemdene (gjennomsnittsalternativet lagt til grunn):	ca 5 mill. kr
<u>Ringverknadar</u>	<u>ca 3 mill. kr</u>
Sum verdiskaping av gards- og stølsturismen i Valdres	ca 8 mill. kr

Vedlegg 2

Innspel frå Valdres Hytteutleige vedrørande stølsproduktet

Omsetnad knytt til utleige av stølar i Valdres

Føresetnadar:

- 234 døgn tilsvarar 33,4 veker
- Snittpris på stølsutleige pr veke: kr 2900

Samla omsetnad for utleige av stølar utgjør om lag ca 100.000.

Valdres Hytteutleige har ein del interessante vurderingar kring utleige av stølsbus:

" Det bør arbeides for å øke betalingsvilligheten i markedet for stølsopphold. Dette er en unikt produkt som kunden burde betale en høyere pris for å få anledning til å oppleve.

De fleste stølene leies kun ut på sommerstid på grunn av dårlig isolerte hus og avstand til kjørbar vei. Vi har ikke mye etterspørsel om vinteren etter steder som ligger langt fra vei. De fleste gjester ønsker dusj og det er ikke alltid like enkelt om vinteren.

Høsten er mere etterspurt enn våren, og siden flere støler ligger høyt til fjells er det ikke alltid farbar vei før nærmere St. Hans.

Derimot kan det være mulig å få til påskeleie til støler som ligger ved skiløyper og har bra standard. Det er en del kriterier som må til for at stølene blir enklere å leie ut, bl.a. wc og dusj. Har nettopp fått inn Øyvasstølen til utleie og den blir populær, her har eieren restaurert med tanke på utleie og nå kommer det en familie der i romjulen."